

Η πανδημία ως ευκαιρία ενίσχυσης της ευρωπαϊκής ενοποίησης

Η έλευση της πανδημίας χαρακτηρίστηκε ως ένα συμμετρικό εξωτερικό σοκ. Ωστόσο, ένα κοινό σοκ σε μια ένωση που χαρακτηρίζεται από έντονη οικονομική ασυμμετρία και δεν διαθέτει κοινά δημοσιονομικά εργαλεία θα έχει πάντα ασύμμετρα αποτελέσματα. Τα διαφορετικά χαρακτηριστικά των ευρωπαϊκών οικονομιών κατέστησαν ορισμένες από αυτές περισσότερο ευάλωτες στην κρίση του κορωνοϊού. Δυστυχώς πρόκειται κατά κύριο λόγο για τις χώρες του ευρωπαϊκού Νότου, οι οποίες εξακολουθούν να επιβαρύνονται με προβλήματα της προηγούμενης κρίσης και διαθέτουν συγκριτικά μικρότερη δημοσιονομική ευελιξία για να αντιμετωπίσουν την υγειονομική αλλά, κυρίως, την οικονομική κρίση που έπεται. Η εξέλιξη αυτή, σε συνδυασμό με την απουσία κοινών δημοσιονομικών μηχανισμών, δημιούργησε φόβους για ένα κατακερματισμένο ευρωπαϊκό οικονομικό πεδίο τα επόμενα χρόνια, με ορισμένες οικονομίες να αντιμετωπίζουν ακόμη και το ενδεχόμενο μιας νέας κρίσης χρέους. Σε αυτό το πλαίσιο, η προφανής

Δημήτρης Κατσίκας

απάντηση είναι η δημιουργία των απαραίτητων κοινών ευρωπαϊκών δημοσιονομικών εργαλείων. Δυστυχώς, προτάσεις προς αυτή την κατεύθυνση έρχονται πάντα αντιμετώπιες με ένα κεντρικό διακύβευμα πολιτικής οικονομίας που διχάζει την ΕΕ. Οι χώρες του ευρωπαϊκού Βορρά αντιστέκονται διαχρονικά σε προτάσεις για τη δημιουργία μηχανισμών αλληλεγγύης, επικαλούμενες τον ηθικό κίνδυνο που ενέχει η δημιουργία τους. Η ανησυχία τους είναι ότι η πρόσβαση σε μηχανισμούς επιμερισμού του κινδύνου (όπως ένας ευρωπαϊκός μηχανισμός σταθεροποίησης ή τα ευρωομόλογα) θα οδηγήσει σε χαλάρωση της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας των

οικονομιών που χρίζουν προσαρμογής, διαιώνιση των προβλημάτων τους και τελικά τη μόνιμη εξάρτησή τους από τις δημοσιονομικές μεταβιβάσεις του Βορρά.

Ως αποτέλεσμα, η δημοσιονομική παρέμβαση της ΕΕ στην πρώτη φάση της πανδημίας ήταν μάλλον υποτονική και ανεπαρκής. Στη συνέχεια, και μετά το δράμα των δημόσιων αντιπαραθέσεων ηγετών γύρω από το ζήτημα της έκδοσης ενός κορωνο-ομόλογου και ενός αποτυχημένου Eurogroup, συμφωνήθηκε το πακέτο μέτρων της 9ης Απριλίου. Αν και το συνολικό ποσό των μέτρων που ανακοινώθηκαν ήταν αρκετά υψηλό – €540 δισ. –, υπήρχαν εξαρχής αμφιβολίες για την επάρκειά του, καθώς συνίστατο κυρίως στη χορήγηση δανείων στη βάση κρατικών εγγυήσεων. Το μεγαλύτερο δε κομμάτι του πακέτου, τα €240 δισ. του ΕΜΣ, είναι αμφίβολο εάν ποτέ θα χρησιμοποιηθούν, δεδομένου του «στίγματος» που φέρει η προσφυγή στον ΕΜΣ από την προηγούμενη κρίση.

Η πρόσφατη πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για ένα Ταμείο Οικονομικής Ανάκαμψης, ύψους €750 δισ., δημιούργησε ελπίδες

1. Η ΠΑΝΔΗΜΙΑ ΩΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΟΠΙΩΣΗΣ

Μέσο: . . . . . ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Ημ. Έκδοσης: . . . 14/06/2020 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 14/06/2020

Σελίδα: 43

για μια ουσιαστική αντιμετώπιση της κρίσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η πρόταση της Επιτροπής περιλαμβάνει σημαντικές καινοτομίες, όπως μια, άνευ προηγουμένου, επέκταση των «ιδίων πόρων» του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού, η οποία θα επιτρέψει την έκδοση χρέους από την ίδια την Επιτροπή στο όνομα της ΕΕ: τη διάθεση των κεφαλαίων που θα συγκεντρωθούν κυρίως με τη μορφή χορηγήσεων και όχι δανείων και την αποπληρωμή τους μέσω της δημιουργίας νέων κοινών ευρωπαϊκών πόρων, όπως π.χ. ενός ψηφιακού ή ενός «πράσινου» φόρου.

Παρά τα θετικά σημεία της πρότασης, θα πρέπει να επισημανθεί ότι πρόκειται για ένα προσεκτικό βήμα που στηρίζεται εν πολλοίς σε ήδη υπάρχοντα εργαλεία και πρακτικές: δεν πρόκειται για ευρω-ομόλογο με πλήρη αμοιβαιοποίηση του κινδύνου και δεν δημιουργείται μια μόνιμη δημοσιονομική αρχή με δικούς της πόρους. Προτείνεται ένας έκτακτος μηχανισμός – συνδεδεμένος με τον πολυετή ευρωπαϊκό προϋπολογισμό – με συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα. Από την άλλη πλευρά, βέβαια, ισχύει πάντα η ρήση «ουδέν μονιμότερον του προσωρινού» κατά τη διάρκεια της κρίσης χρέους η ΕΕ ξεκίνησε με ένα προσωρινό Ταμείο για τη στήριξη των κρατών-μελών, το οποίο εν τέλει εξελίχθηκε στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας. Δεν πρέπει να θεωρείται απίθανο το Ταμείο Ανάκαμψης να αποδειχθεί το

πρώτο βήμα στην πορεία προς τη δημιουργία μόνιμων υπερεθνικών δημοσιονομικών δυνατοτήτων στην ΕΕ ή στην ευρωζώνη.

Αυτό μένει να αποδειχθεί, αφού βέβαια η πρόταση γίνει δεκτή. Οι πρώτες αντιδράσεις από τις δημοσιονομικά συντηρητικές χώρες του Βορρά κυμαίνονται από επιφυλακτικές έως απολύτως αρνητικές: αναμένεται χωρίς αμφιβολία μια δύσκολη διαπραγμάτευση. Ωστόσο, υπάρχουν βάσιμες ελπίδες ότι η πρόταση – με κάποιους επιμέρους συμβιβασμούς – θα υιοθετηθεί, κυρίως λόγω της αλλαγής της στάσης της Γερμανίας, η οποία μπορεί να αποδειχθεί καταλυτική. Φαίνεται ότι η γερμανική ηγεσία συνειδητοποίησε την αδήριτη ανάγκη στήριξης των οικονομιών του Νότου, καθώς μια νέα βαθιά οικονομική κρίση, σε ένα υπόστρομα έντονου ευρωσκεπτικισμού που κληροδότησε η προηγούμενη κρίση, θα συνιστούσε καιρία απειλή για τη βιωσιμότητα της ευρωζώνης. Ταυτόχρονα, και κατά ειρωνικό τρόπο, η πρόσφατη απόφαση του Γερμανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου, έδειξε τα όρια της «δημιουργικής» νομισματικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, επιβάλλοντας εμμέσως την ανάληψη δημοσιονομικής δράσης. Η συγκυρία είναι ευνοϊκή καθώς η καγκελάρια Μέρκελ φαίνεται να ενδιαφέρεται περισσότερο για την πολιτική της παρακαταθήκη, γεγονός που την οδηγεί στην υιο-

θέτηση των συμβιβαστικών θέσεων των σοσιαλδημοκρατών συγκυβερνητών της.

Η μεταστροφή της γερμανικής ηγεσίας συνάγεται και από μια σειρά γαλλο-γερμανικών πρωτοβουλιών τα τελευταία χρόνια, η οποία σηματοδοτεί μια διάθεση αναθέρμανσης της συνεργατικής σχέσης που καθόρισε την ευρωπαϊκή ενοποίηση για δεκαετίες: η μεταρρυθμιστική φιλοδοξία του Μακρόν είναι άλλωστε δεδομένη και διακηρυγμένη από καιρό. Ο συνδυασμός της με μια πιο μετριοπαθή και δεκτική γερμανική ηγεσία θα μπορούσε να δώσει τις αναγκαίες λύσεις σε αυτή τη δύσκολη συγκυρία, αλλά και να διευκολύνει το επόμενο βήμα μετεξέλιξης του προτεινόμενου ad hoc μηχανισμού σε ένα μόνιμο δημοσιονομικό εργαλείο. Πολλά θα κριθούν από τις εξελίξεις στη γερμανική πολιτική σκηνή την επόμενη, εκλογική χρονιά. Όπως έχει αποδειχθεί πολλές φορές και στο παρελθόν, η ευρωπαϊκή ενοποίηση προχωρεί μέσα από κρίσεις: αντιμετώπιση με τη μεγαλύτερη οικονομική κρίση από τη σύστασή της, η ΕΕ θα πρέπει για ακόμη μια φορά να βαδίσει στον δρόμο του συμβιβασμού.

Ο κ. Δημήτρης Κασιμάκας είναι επίκουρος καθηγητής Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Πολιτικής Οικονομίας στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Πανεπιστημίου Αθηνών.